

NIEKTÓRE DYLEMATY TŁUMACZA JĘZYKA MACEDOŃSKIEGO

ANETA SAPETA

Uniwersytet Jagielloński
Instytut Filologii Słowiańskiej
ul. Władysława Reymonta 4
30-059 Kraków
aneta.todevska@uj.edu.pl

Abstrakt: Problematyka stosowania poprawnego lub dokładnego słownictwa w przekładach, zarówno specjalistycznych jak i literackich, jest często obecna w pracy tłumacza. Wiąże się ona z brakiem przystosowania słownictwa do czasów, w których żyjemy, jak i do uwarunkowań relacji, w których uczestniczymy. W artykule omówiony zostanie problem aktualizowania słownictwa języka macedońskiego w relacji z postępem technologicznym w kontekście przekładu specjalistycznego jak i literackiego. Przytoczone również zostaną przykłady tego, jak kulturowo uwarunkowane słownictwo sprawia kłopoty tłumaczom przy przekładach literackich oraz zawichości związane z przekładem poszczególnych wyrazów z języka macedońskiego na polski. Przedstawione zostaną zarówno źródła macedońskie jak i polskie, z których tłumacz, na obecną chwilę, może skorzystać w problematycznych sytuacjach oraz wskazane zostaną te, które pomagają najbardziej.

Słowa kluczowe: tłumaczenie, specjalistyczne, małe języki, język macedoński, słowniki, obce słowa

Tłumaczenie, bez względu na to, czy jest specjalistyczne czy literackie, ma swoją charakterystykę, skłania do deliberacji i poszukiwania poszczególnych sposobów rozwiązywania problemów, które tłumacz na co dzień napotyka w swojej pracy. Tłumacz jako mediator pomiędzy źródłowym a docelowym językiem ma

wieloaspektowe zadanie, na które składa się nie tylko przekazywanie znaczenia tekstu tłumaczonego, ale również zaznajamianie czytelnika zarówno z terminami używanymi w różnych dziedzinach wiedzy, jak i ze słownictwem używanym w różnych sytuacjach życiowych. Misją tłumacza, jakkolwiek byłaby ona niewdzięczna, jest „wyłapanie” pułapek językowych i słownych, które skrywa tekst źródłowy, zidentyfikowanie i wybrnięcie z nich. Swoją strategię tłumaczenia musi umiejętnie wpleść w przekładany tekst, przy równoczesnym zachowaniu sensu. Tłumacz musi zatem, w zależności od charakteru tekstu, posługiwać się zarówno terminologią specjalistyczną, jak i bardziej literacką (która swoją drogą pozwala na większą swobodę w tłumaczeniu ze względu na fakt, że język literacki odznacza się o wiele bogatszym słownictwem niż język specjalistyczny – tekst w przekładach literackich może zawierać również terminologię specjalistyczną, gwarę czy wyrażenia żargonowe). Pomocą w odpowiednim doborze słownictwa mogą być różnego rodzaju opracowania naukowe, słowniki, encyklopedie itp. A zatem skoro istnieją tego typu pozycje, to w czym tkwi problem? Otóż problemem jest fakt, że ich liczba jest stosunkowo mała szczególnie w przypadku tzw. języków „małych”, jak na przykład w przypadku języka macedońskiego. W porównaniu z językiem polskim słownictwo związane z technologiami informatycznymi (czy też ogólnie z jakimkolwiek nowym wynalazkiem technologicznym) lub chociażby z nowościami kulturalnymi jest zdecydowanie uboższe. Niestety w przypadku tego typu języków „małych” odczuwalny jest brak odpowiednich pomocy dla tłumacza.

Jednak zanim przejdziemy do głównego problemu, o którym będzie mowa w tym artykule, należy w tym miejscu przedstawić pewne definicje dotyczące odmian języków oraz kwestię ich utrwalania w źródłach w języku polskim i macedońskim. Pierwszy podział, jaki nam się nasuwa, to podział języka na odmianę potoczną i literacką. Ten pierwszy, język potoczny, według Uniwersalnego słownika języka polskiego definiowany jest jako „wariant języka używany w codziennych sytuacjach życiowych”. Język ten w żaden sposób nie poddaje się normom, lecz je przekracza. W przypadku macedońskiego już przy tym pierwszym podziale napotykamy przeszkodę w postaci niemal zupełnego braku zapisu słownikowego potocznych słów tego języka (w odróżnieniu od języka polskiego, w przypadku którego obecnie można doliczyć się nawet trzech słowników w formie tradycyjnej, tj. papierowej. Są to: Słownik polszczyzny potocznej

PWN, Janusza Anusiewicza i Jacka Skawińskiego (1996), Inny słownik języka polskiego PWN, pod red. Mirosława Bańko (2000), a także Słownik polszczyzny potocznej PWN, Macieja Czeszewskiego, (2006: 5). Obok nich znaleźć można jeszcze kilka innych w formie strony internetowej, np. www.miejski.pl itp. W Macedonii istnieje tylko jeden taki słownik z 1997 roku (Речник на жаргонски зборови и изрази, Tomislava Trenevskiego), liczący zaledwie 137 stron, a także kilka artykułów naukowych związanych z tą tematyką, co oznacza, że słownictwo lub pojęcia powstałe po 1997 r. już nie są opracowywane.

Po drugiej stronie tego podziału sytuuje się język literacki, który w Uniwersalnym słowniku języka polskiego definiuje się jako „pisana, staranna odmiana języka ogólnego”. Jest to odmiana języka, która ma za zadanie „trzymać język w ryzach”, tj. dbać o zgodność z pewnymi już wcześniej ustalonymi normami językowymi, a tym samym określać standardy używania języka (Конески 1981: 53-59)¹, pokazując, że język jest formą ukształtowaną na najwyższym poziomie z dokładnie określonymi zasadami i regułami – kodyfikacja języka

¹ Kodyfikacja języka macedońskiego jest związana z kilkoma poprzedzającymi wydarzeniami historycznymi, które doprowadziły do tego, że język macedoński stał się oficjalnym językiem urzędowym w Macedonii. Pierwszą osobą, która zajęła się kwestią języka macedońskiego, był Krste Petkov Misirkov, który w 1903 r. wydał książkę „За македонските работи”, w której poruszył kwestie macedońskiego języka literackiego. Misirkov pisze tam, że podstawą języka literackiego musi być mowa centralnej Macedonii (Veles-Prilep-Bitola-Ohrid), ponieważ w tych częściach Macedonii wpływ językowy z sąsiadujących państw jest najmniejszy. Podążając tymi krokami, po drugiej wojny światowej język macedoński w końcu stał się językiem skodyfikowanym i unormowanym. W 1943 roku w Jajce na zebraniu AVNOJ Macedonia stał się odrębnym państwem. Na pierwszym zebraniu ASNOM (2 września 1944 r.) potwierdzona zostaje wcześniejsza decyzja, że Macedończycy są odrębnym narodem z własną historią, językiem i kulturą. Na tym zebraniu również po raz pierwszy ustalono, iż „język macedoński jest językiem urzędowym państwa macedońskiego”. Krótko po tym wydarzeniu prezydium ASNOM powołało komisję, która miała za zadanie stworzyć zasady ortografii i ułożyć alfabet macedoński, a także określić normy języka literackiego. Z powodu konfliktów pierwszej komisji nie udało się ukończyć tego zadania, więc powołana została druga komisja, która w końcu ustaliła, jak będzie wyglądać alfabet, i jego rezolucja oficjalnie została ogłoszona 3 maja 1945 roku (została zatwierdzona dwa dni później przez państwo). Natomiast pisownia języka macedońskiego oficjalnie zostaje ogłoszona przez państwo 7 lipca 1945 roku. W trakcie samej kodyfikacji języka ustanowione zostały następujące zasady: literacki język macedoński będzie się opierał na mowie centralnej części Macedonii, obejmując w sobie słownictwo używane we wszystkich częściach państwa, język literacki nie będzie odbiegał od jego gwar, alfabet macedoński będzie składał się z tylu liter, ile jest głosek w języku macedońskim, a ortografia będzie odzwierciedlała fonetykę języka.

(Saloni 2005: 71-96)². Do zagadnienia ilości słowników związanych z językiem literackim będzie mowa jeszcze później w tym artykule.

Kolejną odmianą języka, jaką możemy wyodrębnić, jest język specjalistyczny. Język specjalistyczny jest językiem funkcjonalnym – w tym sensie, że spełnia on konkretną wyznaczoną mu funkcję – i jest podsystemem języka ogólnego. A. Szulc (1984: 106-107) określa go jako język fachowy, przystosowany do „precyzyjnego opisu określonej gałęzi wiedzy lub techniki”, który charakteryzuje się słownictwem fachowym, zawiera wiele internacjonalizmów i charakterystycznych form gramatycznych. Jerzy Pieńkos (1993: 266) dodaje, że język specjalistyczny jako podsystem języka ogólnego również podlega wszelkim zmianom kulturowym, historycznym, geograficznym itp. Ponieważ język specjalistyczny z natury jest wieloaspektowy, to znaczy używany w różnych sytuacjach zawodowych (a także w różnych formach: zarówno pisanych, jak i ustnych), również i on sam jest bardzo rozgałęziony:

Przyjmując, że język specjalistyczny jest podsystemem całego języka ogólnego, będziemy mieli do czynienia z językiem współczesnym i dawnym, językiem standardowym i niestandardowym (tzn. zgodnym

² Kodyfikacja języka polskiego i jego standaryzacja trwała dość długi czas. Potrzeby ustandaryzowania ortografii pojawiły się pod koniec XIX wieku i związane są najbardziej z rokiem 1891 r., kiedy w Galicji w dokumencie *Projekt ortografii polskiej w podręcznikach szkolnych* została upowszechniona pisownia krakowska, tj. pisownia Akademii Umiejętności. Jednak w Galicji nie została powszechnie uznana, ponieważ pewne wpływowe środowiska kulturalne używały pisowni warszawskiej, zwanej pisownią Kryńskiego. Dopiero w 1918 roku przyjęła się pisownia uchwalona przez Akademię Umiejętności w Krakowie (od 1919 r. już działająca pod nazwą Polskiej Akademii Umiejętności) i wydana jako *Pisownia polska* pod redakcją Jana Łosia. W przeciągu jedenastu lat (do 1928 roku było aż osiem wydań tej książki) w *Pisowni polskiej* były wprowadzane zmiany i poprawki dotyczące pisowni, a po śmierci Łosia nowy redaktor *Pisowni polskiej*, Kazimierz Nitsch, doprecyzował przepisy, wprowadzając dalsze zmiany w wydaniach IX (1932 r.) i X (1933 r.). Z powodu wcześniejszego niezadowolenia ze strony naukowców dotyczącego istniejących przepisów ortograficznych PAU w porozumieniu z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powołała Komitet ortograficzny składający się z siedmiu komisji, które miały za zadanie zbadać każdy problem dogłębnie. Nowe zasady ortografii zostały ukończone w 1936 r., a 24 czerwca tego samego roku zostały zatwierdzone przez Ministerstwo. Jednak dalsza kodyfikacja języka polskiego miała miejsce już po drugiej wojnie światowej, kiedy w 1954 r. Komitet Językoznawczy PAN powołał Komisję Kultury Języka, aby jak najszybciej przygotować nową *Pisownię polską* (1956 r.). Ciągłe wprowadzanie drobnych zmian w pisowni doprowadziło do tego, że proces kodyfikacji pisowni polskiej przeciągnął się od 1936 do 1996 roku.

lub niezgodnym z normą językową); [...] można przyjąć za E. Wüsterem, że liczba języków specjalistycznych odpowiada liczbie istniejących dyscyplin naukowych i technicznych.

Jaki wpływ ma język „fachowy” na przekład specjalistyczny? Właśnie w przypadku tekstów specjalistycznych przekład musi odznaczać się matematyczną precyzją, a tym samym znika element obecny w przekładzie literackim, to jest element emocjonalny.

Jednak przekładem, który wykorzystuje wszystkie te systemy językowe, a przez to pokazuje kunszt tłumacza, jest przekład literacki, ponieważ tekst w książkach może być stylistycznie niejednorodny, to znaczy obejmować różnorodne formy, w których tłumacz musi się „odnaleźć”, aby „ożywić” dzieło w swoim języku. A zatem czym jest w takim razie przekład literacki? Właśnie niejednoznacznie można powiedzieć, że przekład literacki to po prostu tłumaczenie, ponieważ jak J. Pieńkos stwierdza: „tłumaczenie jest sztuką”. Wyzwanie, a zarazem piękno pracy tłumacza polega na tym, „że specyfika i trudność przekładu literackiego wynika może nie tyle z samego tekstu artystycznego, co z definicji literatury pięknej, w której język funkcjonuje nie tylko w swej roli komunikacyjnej, lecz także estetycznej” (Pieńkos 1993: 78). Przekład literacki daje jednak pewną swobodę, pozwala na to, aby tłumacz nawiązał emocjonalny i poznawczy związek z tekstem, gdyż w takich tłumaczeniach nie przekłada się tylko słów danego języka, ale również kulturę i mentalność związanego z nim narodu.

Na czym zatem polega problem związany ze stosowaniem słownictwa poszczególnych odmian języka? Przynajmniej w przypadku kombinacji języków macedońskiego i polskiego (ale również i innych) problemem jest brak zarówno reguł dotyczących ortografii wyrazów obcojęzycznych związanych z technologią i nowościami kulturowymi, jak i opracowań, które pomogłyby w rozwiązaniu tej kwestii. Wcześniejsza wzmianka o pracach zmierzających do zebrania słownictwa potocznego w języku macedońskim i w języku polskim nakreśla nam obraz tego, w jakim stopniu pracuje się nad językiem w tych krajach. Kodyfikacja języka macedońskiego, tj. praca nad uzupełnianiem bądź aktualizowaniem reguł językowych znajduje się na etapie dość początkowym. Reguły czy objaśnienia konkretnych terminów ustalone i zapisane w 1945 r. nie są uzupełniane dzisiaj o nowe lub w ogóle są pomijane. Świadczy o tym również ilość wydanych słowników w ostatnich kilku dekadach, a także

ich uboga zawartość. W odróżnieniu od sytuacji w Macedonii musimy zauważyć, że w przypadku języka polskiego naukowcy bez przerwy pracują nad uaktualnianiem słowników najróżnorodniejszych pojęć zarówno języka literackiego, jak i języka specjalistycznego czy potocznego. Co więcej, występują one nie tylko w formie drukowanej wydanej i opracowanej przez naukowców, ale również i w formie słowników internetowych – wystarczy tylko w wyszukiwarce wpisać hasło i pojawiają się najróżniejsze słowniki lub leksykony.

Ostatnie wydanie słownika języka macedońskiego pt. „Толковен речник на македонскиот јазик” opracowane przez Instytut języka macedońskiego Krste Petkov Misirkov w Skopje miało miejsce w 2015 roku. Wydany był szósty, ostatni tom słownika. Opracowanie tej części zajęło pracownikom naukowym czternaście lat (od 2000 do 2014 roku), przy czym ani wcześniej wydane tomy, ani ten ostatni nie są już aktualizowane, ponieważ kiedy kończono kolejny tom, słownictwo z poprzedniego stawało się już nieaktualne, nie wspominając o fakcie, że z czasem zdążyły się już pojawić kolejne pojęcia. Z tego powodu już w trakcie promocji ostatniego wydania zostało powiedziane, że już jest potrzebne nowe. Jednak jeśli chodzi o słowniki języka macedońskiego zawierające słownictwo związane z technologiami informatycznymi, od lat 90. aż do dziś istnieje tylko jeden angielsko-macedoński słownik terminów informatycznych pt. „Поимник на македонски зборови од областа на информатичката технологија”, które zawiera tylko czterdzieści dziewięć stron, wydane przez Ministerstwo Informatyki i Administracji w Skopje we współpracy z macedonistami i naukowcami politechniki. W tym słowniku podane jest kilka wyrazów, które nie są używane w tej formie przez informatyków, brzmią dziwnie dla osoby posługującej się językiem macedońskim, a co najgorsze nie są to słowa precyzyjne, o jasnym znaczeniu, jakimi to słowa języka specjalistycznego, według J. Pieńkosa, powinny być.

W pracach korektorskich i przekładowych dosyć często stykamy się z tego typu problemem, jakiej ekwiwalencji w tłumaczeniu użyć, jak precyzyjnie przetłumaczyć dane słowo w terminologii technologicznej, albo, co sprawia o wiele większy problem, jak to słowo zapisać.

Problem ekwiwalencji, według Artura Kubackiego (2009: 2), jest jednym „z najistotniejszych w przekładoznawstwie”, gdzie aby ustalić odpowiedniki w drugim języku, trzeba najpierw zanalizować składniki formy językowej na płaszczyźnie formalnej jak

i semantycznej, a następnie „dokonać ich przekładu i ustalić zakres ich ekwiwalencji interlingwalnej” (2009: 5).

Jeśli mamy mówić o ekwiwalencji w tłumaczeniach (specjalistycznych lub literackich), tłumacz może sięgnąć po tak zwaną „egzotyzację”, która według Laurence’a Venuti’ego jest stosowana po to, aby zachować cechy kultury języka źródłowego, nie skupiając się na specyfice języka docelowego, co jest z kolei charakterystyczne dla metody „udomowienia” (Venuti 1995: 20). Według Venuti’ego udomowienie pewnych obcych słów, stanowi jedynie „udawaną” ekwiwalencję semantyczną, maskującą różnice kulturowe, które jego zdaniem powinny być w tłumaczeniu oddane (Venuti 1995: 22). W niniejszym artykule wyszczególnione zostaną pewne przykłady, w których mamy do czynienia z udomowieniem pewnych wyrazów jak i ich egzotyzacją.

W tłumaczeniu książki Joanny Bator pt. „Ciemno, prawie noc”, również nie było można ominąć dylematy wynikające ze wspomnianych wyżej trudności. W kilku zdaniach pojawiały się słowa, które stanowiły wyzwanie, jak na przykład:

Wiadomość, napisana czcionką, jakiej nigdy wcześniej nie widziałam, miała załącznik.

Мејлот беше напишан со фонт кој никогаш претходно го немав видено, имаше закачено припратка.

Problematyczne w tym zdaniu okazało się słowo „припратка” (załącznik). Istniało już wcześniej w języku macedońskim słowo „прилог” w znaczeniu słowa „załącznik”, którego dokładnie używa się w znaczeniu dodatkowych dokumentów dołączanych do innego. Natomiast użytkownicy przez długi czas używali raczej różnych form wyrazu „атачмент, атачментот” właśnie z powodu braku jednego poprawnego zapisu tego słowa, odnoszącego się do komunikacji elektronicznej. I tutaj właśnie tkwi problem – słowo, które użyte zostało w tłumaczeniu książki, jest obecnie podane tylko i wyłącznie w małym angielsko-macedońskim słowniku terminów informatycznych, a nie występuje w oficjalnym słowniku ortograficznym „Правописен речник на македонскиот литературен јазик”. W odróżnieniu od niego we wszystkich słownikach znajduje się natomiast wspomniany wcześniej wyraz „прилог”. Tak więc nagle do języka macedońskiego zostało sztucznie wprowadzone nowe słowo, w przypadku którego jednak wątpliwe jest, czy ma ono być faktycznie używane w języku

literackim, ponieważ większość osób posługujących się terminami informatycznymi używa „zmacedonizowanego” angielskiego słowa „attachment”. Jako przykład przytoczyć można wypowiedzi z forów i stron internetowych, jak i z broszury OSCE dotyczącej przestępczości w Internecie, w których używa się terminu „атачмент” lub „прилог”.

W broszurce OSCE (Заврлевски 2014: 22) używane jest słowo „прилог” ponieważ, jak już wspomniano wcześniej, słowo „припратка” nie jest słabo rozpoznawalne pośród użytkowników języka macedońskiego.

[...] Ова значи дека се отвора сметка на кој било бесплатен веб-мејл, потоа се пишува порака која вклучува и “тајна” содржина и се додаваат прилози (attachment) – ако има потреба од нив.

Ponieważ broszura jest skierowana do szerokiego grona czytelników, obowiązuje ją zasada poprawności literackiej. Jednak już na forach jak i stronach internetowych mamy inną sytuację. Użytkownik StalkerR pisze:

За да го промените framework-res.apk на вашиот телефон потребно е да:

-Ви биде рутиран телефонот

-да имате инсталирано busybox(го имате во атачмент)

Podobnie na stronach Macedońskiej Federacji Tenisa znajdujemy:

Овогодишешниот симпозиум ќе се одржи во Хелсинки, Финска од 24 до 28 Октомври

-Како атачмент го имате официјалниот документ за Симпозиумот, бр. 1

-Сите заинтересирани можат да се пријават до 12 Септември [...]

Choć momentami, wspomniany wcześniej, macedoński słownik terminologii informatycznej, jest pomocnym źródłem, ma również wiele niedoskonałości. Problemem jest głównie właśnie objętość – lista słów nie jest pełna, wiele wyrazów w nim nie figuruje, a te, które w nim się znajdują, są po prostu często nieodpowiednio przetłumaczone – przy tłumaczeniu nie były brane pod uwagę warianty poszczególnych pojęć, którymi posługują się sami użytkownicy. Większość pozycji z tej książeczki (dostępnej tylko w formie PDF na stronie ministerstwa) nie jest znana dla ogółu osób posługujących się językiem macedońskim, mimo iż na samym jej początku autorzy

twierdzą, że są to tłumaczenia oficjalne tych pojęć, mające za zadanie chronić język macedoński (wszystkie istniejące już wcześniej pojęcia z zakresu terminologii informatycznych były zapożyczone z języka angielskiego w formie „macedonizowanej”, z dodanymi tylko odpowiednimi rodzajnikami i pisane cyrylicą. Właśnie z okazji roztrząsania dylematów związanych ze słowem „припратка” zrobiłam małą ankietę wśród moich znajomych, czy znają to słowo (w tym gronie znajdowały się również osoby pracujące w sektorze informatycznym). Niestety żaden z nich nie uznał słowa „припратка” za słowo oznaczające „załącznik”.

Kolejnym problematycznym słowem okazał się wyraz „troll” oraz pochodząca od niego forma odczasownikowa „trollować” (Bator 2013:302), ponieważ w języku macedońskim słowo to nie jest jeszcze utrwalone w żadnym słowniku i stąd nie do końca wiadomo, jak mogą takie słowa być tłumaczone – na chwilę obecną występuje ono tylko w wersji potocznej i jako proste przeniesienie na język macedoński za pośrednictwem transkrypcji. Jest to jedna z metod wykorzystywanych przez tłumaczy, na którą wskazuje Peter Newmark.

Dla przykładu, na forach internetowych, możemy znaleźć słowo troll, między innymi we fragmencie wypowiedzi użytkownika Идиот на социјализмот

[...] Ниеден јузер не може да победи трол. Тролот секогаш победува. [...]

W tradycyjnych słownikach języka polskiego również brak odpowiednich wyjaśnień, jak mają te słowa być odmieniane, jednak można je znaleźć w internetowych słownikach slangu (np. w witrynie www.miejski.pl).

Widzę. Żyjesz. A wiesz, kim ja jestem? Trollem. To komputerowa odmiana kotojada. [...] Trollują, to wie każde dziecko, które ma komputer.

Те гледам. Жива си. А знаеш што сум јас? Трол. Тоа е еден вид на компјутерски мачкојад. [...] Тролаат, сите деца кои имат компјутери го знаат тоа.

Patrząc na ten przykład, od razu mamy wątpliwości nie tylko co do tego, jak ma się odmieniać to słowo, ale również jak je zapisywać. W przypadku gdybyśmy mieli przetłumaczyć to słowo na język polski

problemem jest fakt, iż pojawia się ono tylko i wyłącznie w Internecie, w którym znajdujemy dwie różne pisownie – jedna z podwójnym „l”, a druga z pojedynczym.

W przypadku tłumaczeń terminów informatycznych napotykamy kolejne wątpliwości, np. co do zapisu wyrazu „USB-меморија” (lub: „УСБ-меморија”), zamiast którego wykorzystywane jest określenie „USB-стик”, które bez trudu można odnaleźć chociażby w macedońskich gazetach (Дневен весник Вечер).

Извори од истрагата велат дека на УСБ стикот имало 1000 приватни разговори од јавни личности од општествениот живот, вклучувајќи и познати бизнисмени.

W przytoczonym tłumaczeniu Joanny Bator został jednak zastosowany zapis sugerowany w słowniku terminów informatycznych.

Gdy jestem na cmentarzu, myślę o tym, czego zmarłym nie udało się opowiedzieć, jakby w każdej trumnie gnił plik kartek albo pendrive zamiast kości.

Кога сум на гробишта мислам околу тоа што не успеале мртвите да раскажат, како во секој ковчег да гниеше купче листови од хартија или УСБ-меморија наместо коски.

Wersję tę przyjęto w tłumaczeniu, jedynie ze względu na to, że na dalszym etapie opracowywania tekstu, stałoby się ono przedmiotem sporów z redaktorem. Dodatkowo, wciąż nie jest określone czy termin ten ma być pisany tylko cyrylicą czy również alfabetem łacińskim. W języku polskim, problem rozwiązano, używając po prostu słowa „pendrive” (Bator 2013: 397) – językoznawcy zaakceptowali jego angielskie brzmienie, jako słuszny ekwiwalent funkcjonalny.

Spśród urządzeń elektronicznych najmniej informacji, jak się okazuje, można znaleźć o PDA (po polsku palmtop (Bator 2013: 399)). W języku macedońskim istnieje tylko wersja z angielskim skrótowcem: „PDA уред”.

[...] staruszka pochylonego nad jakimś opasłym tomiszczem z nowoczesnym palmtopem i lupą przy oku.

[...] старецот која беше наведнат над некакво огромно томиште, со модерен персонален дигитален асистент во раката и лупа пред нејзиното око.

Cieężko było znaleźć cokolwiek związanego z tym pojęciem poza informacjami na forach informatycznych lub witrynach sklepów internetowych sprzedających takie urządzenia. Żadna wzmianka na temat rozwinięcia tego skrótowca nie znalazła się ani w słownikach oficjalnych, ani w słowniku terminów informatycznych. Tak więc przy tłumaczeniu słowa „palmtop” skorzystano z rozwiązania, które przyjęły sąsiednie języki bałkańskie, to znaczy po prostu dosłownie przetłumaczony został skrót PDA (ang. Personal Digital Assistant) jako „персонален дигитален асистент”, udomawiając tym samym ten wyraz.

Można dalej wyliczać przykłady tłumaczeń nie dostosowanych do języka użytkowników, jak na przykład używanego w branży pojęcia „порт” (pol. port) w wyrazach takich jak „USB-port”, „Com-port”, „serial port”. W niektórych źródłach występuje ono w postaci „порта”. Słowo „порта” w języku macedońskim oznacza „bramę” lub „wejście do ogrodu”. Z pewnością semantyka tego pojęcia jest jak najbardziej bliska temu, co ma ono oznaczać, jednak tutaj bardziej odpowiednia byłaby forma „порт”, wcześniej już zresztą przez użytkowników używana. Jednak i tutaj istnieje rozbieżność pomiędzy tym, co znajduje się w słowniku terminów informatycznych a tym, co można znaleźć w internetowym słowniku „Дигитален речник на македонскиот јазик”, w którym to występuje słowo „порт”, a nie „порта”. A jak twierdzi J. Pieńkos, słowa specjalistyczne powinny występować w jednym, spójnym zapisie – „порта” takim słowem nie jest, bo zawsze będzie się bardziej kojarzyło z bramą niż ze złączem elektronicznym.

Фала, успешно беше... значи ја исклучивме камерата од компјутер, го избришавме драјверот, ги исклучивме update-тите, се рестартира ком, се инсталира драјверот од ЦДто, пак се рестартира ком и се поврза камерата на друг USB порт. Конечно проработе.

Nieuniknione jest również napotkanie trudności w przekładach terminów związanych z nowościami kulturalnymi, jak na przykład słownictwa związanego z pewnymi zjawiskami subkulturowymi, np. z jazdą na deskorolce czy z rysowaniem graffiti. Mam na myśli teraz wyrażenie używane na określenie akrobacji wykonywanych na deskorolce, takie jak „kick flip” (mac. кик-флип) lub słowo „tag” (mac. таг, ознака) używane jako określenie podpisu na murze (Adamczyk 2013:6).

[...] nowe tagi na ostatnich wolnych skrawkach ścian w dzielnicy...

[...] нови тагови на последните слободни делчиња на сидовите во населбата...

W tych przypadkach problem pojawia się raczej w kontakcie z redaktorami, którzy nie wiedząc, co oznaczają dane pojęcia, ani nie wiedzą jak je zapisywać, przekonują, aby te po prostu udomowić zachowując płynność tłumaczenia (Venuti 1995: 22). Jednak w tym przypadku, zabieg ten nie musi mieć miejsca, ponieważ macedońska młodzież zna te pojęcia z języka angielskiego i w tej formie brzmią dla niej naturalniej, niż w na nowo wymyślonym tłumaczeniu, które nikomu nie będzie kojarzyć się z konkretną subkulturą.

Sam problem różnic między słownictwem literackim języka macedońskiego a słownictwem używanym w środowiskach branżowych czy też w codziennej komunikacji wynika z pewnego defensywnego nastawienia językoznawców. Wynika ono z przyczyn historycznych – wieki prób asymilacji lub zaprzeczania naszej tożsamości językowej i historycznej przez naszych sąsiadów, rozwinęło dość obronne i niepragmatyczne podejście do języka. Gdy po wiekach walki o niepodległość, w 1945 r. zrealizowany został cel, by Macedonia stała się odrębnym państwem z własnym językiem urzędowym, język zaczął być chroniony przez trzymanie go w tak zwanych warunkach próżniowych. Wszystkie słowniki, które powstały po wojnie i w dekadach późniejszych, nie były aktualizowane, mimo że język jest materią bezkształtną i nie da się go zatrzymać w takiej formie, jaką była siedemdziesiąt lat temu tylko dlatego, że powszechnie uważa się, że poprzez zmienianie (aktualizowanie) niektórych reguł dotyczących ortografii lub pisowni język po prostu osłabia się, a przez to nieuniknione jest osłabienie również i tożsamości macedońskiej.

W odróżnieniu od macedońskiej sytuacji w Polsce naukowcy polonistyki na bieżąco pracują nad uregulowaniem zasad pisowni i odmiany nowych wyrazów, choć również nie zawsze nadążając za najnowszymi trendami językowymi. Muszę jednak zaznaczyć, że w ostatnich dwudziestu latach niektórzy językoznawcy z Macedonii, którzy sami z siebie (mając dość braku porządných słowników) ułożyli słowniki przygotowane z punktu widzenia tłumacza, aby właśnie dostarczyć tłumaczom odpowiedniej pomocy. Jeden z tych słowników, którego często używa wielu tłumaczy, to słownik prof. Zoze Murgovskiego „Речник на македонскиот јазик”. Ponieważ jest on

skierowany właśnie do tłumaczy, podaje rozwiązania dotyczące słownictwa, którego nie da się znaleźć we wspomnianym wcześniej słowniku „Толковен речник на македонскиот литературен јазик”. Dostyć często używany jest związany z językiem polskim słownik „Македонско-полски и полско-македонски речник” Božidara Vidoeskiego, Zuzanny Topolińskiej i Włodzimierza Pianki z 1990 r. Ten polsko-macedoński słownik nie był aktualizowany od czasu wydania aż do dzisiaj, mimo to jest nadal pomocny w pracy tłumacza. Tłumacze często również sięgają do słowników internetowych, jak i ogólniej, samego Internetu, a szczególnie ze słownika „Дигитален речник на македонскиот јазик”. Pomimo, że wiele razy krytykowano używanie źródeł internetowych, korzystanie z Internetu w dzisiejszych czasach jest wręcz niezbędne, ponieważ przestrzeń sieci wirtualnej gromadzi w sobie o wiele więcej informacji, niż jakiegokolwiek inne źródło.

Pomimo krytycznego podejścia do używania Internetu, tłumacz nie musi zamykać się tylko i wyłącznie w obrębie przyzwyczajęń dotyczących poszukiwania pojęć w materiałach drukowanych, warto, aby korzystał ze wszystkich możliwych środków jakie daje współczesna technologia. Używanie ich to doskonały element pomocniczy w przekładzie, zwłaszcza gdy, bardzo często, źródła wydane w tradycyjnej formie nie spełniają już zadań jakie im postawiono. Mimo wszystko, do korzystania ze źródeł internetowych, należy podchodzić z pewną dozą ostrożności, ponieważ nigdy nie wiadomo kto jest twórcą poszczególnych artykułów lub słowników.

Bibliografia

- Bator, Joanna. 2013. *Ciemno, prawie noc*. Warszawa.
- Czeszewski, Maciej. 2006. *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa.
- Gutowska-Adamczyk, Małgorzata. 2013. *110 Ulici*. Skopje.
- Kubacki, Artur. 2009. Relacje interlingwalne między niemieckimi derywatami z -ung a ich odpowiednikami w języku polskim. *INVESTIGATIONES LINGUISTICAE* VOL. XVII: ss. 1-14.
- Newmark, Peter. 1988b. *Approaches to Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall.
- Pieńkos, Jerzy. 1993. *Przekład i tłumacz we współczesnym świecie. Aspekty lingwistyczne i pozalingwistyczne*. Warszawa.

- Saloni, Zygmunt. 2005. O kodyfikacji polskiej ortografii — historia i współczesność. *Nauka*, nr. 4: ss. 71-96.
- Szulc, Aleksander. 1984. *Podręczny Słownik Językoznawstwa Stosowanego*. Warszawa.
- Venuti, Laurence. 1995. *Translator's Invisibility: A History of Translation*, Routledge. London.
- Видоески, Божидар, Зузана Тополињска и Пјанка Влоѓимјеж. 1990. *Македонско-полски и полско-македонски речник*. Скопје.
- Дневен весник Вечер. НОВИ ДЕТАЛИ: Бандата на Чауш уценувала бизнисмени со снимките на Заев. <http://vecer.mk/makedonija/novi-detali-bandata-na-chaush-ucenuvala-biznismeni-so-snimkite-na-zaev>. (data dostępu 25 marzec 2016 r.).
- Заврлевски, Марко, Андонова Спасенка, Милошески Владимир. 2014. *Прирачник за компјутерски криминал*. Скопје.
- Конески, Блаже. 1981. *Граматика на македонскиот јазик*. Скопје.
- Конески, Кирил. 1999. *Правописен речник на македонскиот литературен јазик*. Скопје.
- Мургоски, Зозе. 2005. *Речник на македонскиот јазик*. Скопје.
- Поимник на македонски зборови од областа на информатичката технологија. <http://www.mio.gov.mk/files/pdf/POIMNIK.pdf>
- Треневски, Томислав. 1997. *Речник на жаргонски зборови и изрази*. Скопје.

Źródła internetowe

- <http://forum.gsm.mk/threads/%D0%9A%D0%B0%D0%BA%D0%BE-%D0%B4%D0%B0-%D0%B3%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-framework-res-apk-%D1%81%D0%BE-shell-%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82%D0%B0.13157/>
- <http://www.mtftennis.mk/Default.aspx?id=447baca7-7141-4482-87c3-c7f205e3f5ee>
- <http://forum.kajgana.com/threads/%D0%A1%D0%B0%D1%98%D0%B1%D0%B5%D1%80-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%88>

%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-
cyberbullying.71764/page-5
<http://forum.kajgana.com/threads/%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%88-%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8-%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B8.8601/page-342>